

com l'escassetat d'aliments bàsics i sobretot l'arribada desbordant de milers de refugiats. També s'hi descriu la visita del president Lluís Companys el 10 de març de 1938 a l'Hospital Militar, ubicat al balneari Vichy. El seu mandat acabà l'abril de 1938, en què fou cridat a files per lluitar al front.

En els darrers capítols, el llibre relata els diferents episodis de l'exili. El febrer de 1939, conjuntament amb molts catalans, travessà la frontera dels Pirineus. Reclòs al camp de Sant Cebrià, i després al d'Agde, va ser separat de la seva muller. L'any 1942 es traslladà a Borgonya, en plena ocupació nazi. Treballà com a boscatier, amb l'esperança de retornar a Catalunya quan entreveïé la victòria dels aliats. Però el seu somni va caure aviat: el franquisme resistia, tot i l'aïllament internacional. A partir de l'arribada de la democràcia i l'Estatut es tornà a interessar pel nou marc polític. La tardor de 1979 visità Catalunya després de 40 anys, però ja no hi tornà mai més.

En definitiva, la figura de Joaquim Alexandri és el viu exemple de tants exiliats catalans que deixaren la terra que estimaven, identificats amb els valors republicans i nacionalistes, que feien impossible el seu retorn. La seva biografia és la d'un personatge que defensà els seus ideals polítics, tot i els infortunis que marcaren la seva vida. Les seves paraules no

deixen lloc a dubte del seu compromís polític: «La meua idea fonamental, d'ara i des de sempre, i no canviaré mai, és Catalunya. No la Catalunya sotmesa, sinó una Catalunya lliure d'escollir els seus destins i amb plena sobirania dels seus drets, que com a Nació ha tingut sempre i que per la força brutal ens varen arrabassar».

Guerau Palmada

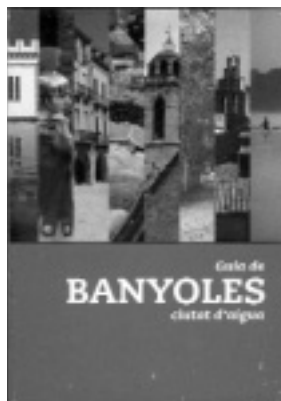

Una guia que engoja

CROS BAHÍ, Susanna;
MASGRAU JUANOLA, Mariona.
Guia de Banyoles, ciutat d'aigua.
Ajuntament de Banyoles.
Banyoles, 2006.

No sempre les poblacions tenen una guia àgil que repassi totes, o pràcticament totes, les diverses cares que ens poden mostrar les ciutats; aquesta, però, sí que és la principal característica de la *Guia de Banyoles, ciutat d'aigua*. Les seves autores, amb un llenguatge planer, aconseguen des de la primera pàgina engrescar el lector en el coneixement de la capital del Pla de l'Estany i els pobles propers.

L'obra —estructurada en tres parts, titulades «Aigua», «Pedra» i «Atractius»— proposa un seguit de rutes que permeten aprofundir en diversos aspectes banyolins, i unes fitxes, hàbilment

repartides al llarg de 224 pàgines, n'amplien la informació. S'inicia amb l'estany, és a dir, l'aigua, l'element més característic de la població, i es ens convida a fer-hi un passeig mentre explica la seva formació geològica i la visió que se n'ha tingut al llarg dels segles. El llac passà de ser considerat, unes centúries enrere, una zona lúgubre i insalubre —fet que propicià llegendes tan populars com la del Drac de Banyoles— a acollir els actuals espais lúdics popularitzats a nivell internacional amb motiu de les proves de rem del Jocs Olímpics de 1992, passant per la visió romàntica que en tingueren diversos artistes de la primera meitat del segle passat, i que plasmaren en les seves pinures.

Qui tingui interès per la vegetació hi trobarà un extens inventari de les plantes i arbusts de la zona, així com de la fauna. Entorn de l'estany hi ha diversos centres d'interès, com és el cas de la font de la Puda, nom que prové de l'olor d'àcid

sulfhídric de les seves aigües; o els estanyols, alguns de molt coneguts, com el de la Cendra, per les seves hipotètiques propietats d'anunciar els fenòmens sísmics que es produeixen en qualsevol part del món; o les Estunes, un paratge arcàdic de boscos de roures i alzines on viuen les goges, les fades més boniques i delicades, de les quals es deia que qui les mirava quedava *engojat*, és a dir, corprès per sempre. A la vora de l'estany hi ha la masia de can Morgat; la llegenda explica que el seu estadant va tenir el privilegi de veure la formació de l'estany, ja que les aigües engolien davant seu les terres que cultivava. Seguint amb la seva voluntat d'estudi, les autores repassen les pesqueres que envolten l'estany, i en fan un extens inventari, des de la seva ubicació fins a les característiques arquitectòniques; i parlen així mateix del parc neolític de la Draga, d'un gran interès pedagògic.

Per passar de l'estany a la ciutat se suggereix seguir el rec Major, un dels sis que surten de l'estany. Sobre un plànol de Banyoles veiem la trama de rierols i canals que havien servit per regar hortes i moure molins des d'època medieval, una xarxa de recs que té una longitud de trenta-tres quilòmetres, quantitat no gens menyspreable. Amb el propòsit de donar àmplia informació, el llibre ofereix un inventari dels productes més populars

dels horts banyolins. S'hi repassa també l'entramat urbà, els edificis més significatius, amb les seves característiques formals i històriques, des del monestir de Sant Esteve a Santa Maria dels Turers, de la Pia Almoina a la Llotja del Tint —tan activa els anys seixanta i setanta del segle passat, i que va convertir Banyoles en un dels centres més dinàmics en el panorama artístic contemporani—, o el Museu Darder, amb la famosa col·lecció pròpia dels naturalistes del segle XIX, i que tant d'enrenou va portar amb l'home de raça boiximana dissecat. Ara en el Museu, a més de mostrar la col·lecció Darder, es dona una explicació científica de la riquesa dels espais naturals de la comarca. Referències sobre un seguit d'edificis civils des del segle XIII fins als nostres dies i els comerços més tradicionals de la ciutat amplien la informació sobre Banyoles. Un darrer capítol dedicat als atractius i festes de l'any —amb un repàs de la gastronomia, llegendes i textos significatius d'autors diversos que parlen de la població— completa la publicació, que té un disseny acurat i està il·lustrat amb moltes fotografies actuals i d'altres d'antigues, i acompanyat de plànols i dibuixos de detalls que fan del text un element de referència imprescindible per conèixer la ciutat d'aigua que és Banyoles.

Joan Sala

Fer de la necessitat una virtut

MASSANA RIBAS, Rosa Maria.

Llevadores de Palafrugell. 165 anys d'història.

Associació de Suport a la Dona. Palafrugell, 2006.

«La construcció històrica es consagra a la memòria dels que no tenen nom». Amb aquesta frase de Walter Benjamin l'autora d'aquest llibre encapçala la seva monografia dedicada a les llevadores de Palafrugell.

Aquesta petita frase ens serveix per calibrar el valor del treball realitzat per Rosa Maria Massana, infermera de professió i amb vocació d'investigadora històrica, tal com es demostra en la seva obra, fruit de la recerca documental i la recollida de testimonis orals.

Llevadores de Palafrugell és un homenatge ben merescut a aquelles dones que van saber fer de la necessitat una virtut i, superant les barreres ancestrals que les mantenien allunyades de la vida pública i de l'accés a la cultura, varen esdevenir imprescindibles justament en el camp on podien ser protagonistes de forma natural i inalienable: el part i la vetlla per la supervivència dels nadons. Aquesta exclusivitat atorgada per la mare natural —ha fet que les dones, des de sempre, hagin estat les encarregades d'ajudar a parir les seves companyes de gènere, amb uns coneixements adquirits de mares a filles, i sense una validació acadèmica fins fa poc més d'un segle.

Repasant les biografies que l'autora ha recollit de documents d'arxiu i testimonis orals, ara podem conèixer la trajectòria professional i humana de disset llevadores que han exercit la professió a Palafrugell entre 1833 i 1998.

La lectura del llibre permet veure desfilar noms i dates d'unes biografies amb molts punts de contacte: dones sovint unides per relacions de parentiu, que havien nascut en el si de famílies del poble, que havien cursat la formació destinada a les noies de la seva edat, que s'havien casat i havien format la seva pròpia família i tot seguit s'havien proposat homologar els seus coneixements pràctics i teòrics mitjançant els exàmens de revàlida oficials de la Universitat de Barcelona. Una història que cavalca paral·lela a l'evolució de l'assistència sanitària del país i a la necessària modernització que aquest ha anat experimentant durant els darrers 165 anys.

Aquesta recerca i la seva publicació, gràcies als auspi-

cis de l'Associació Suport a la Dona de Palafrugell, com a segon volum dins la col·lecció Dones amb Nom Propi, han fet entrar a la història totes aquestes vides, i també un petit i fonamental fragment de la de tots aquells nadons que van veure la llum en mans de les llevadores estudiades. Ens trobem així davant d'un exemple d'història local que, estudiant vides particulars, aconseguix il·luminar una mica més el passat comú de tota una comunitat, recuperant el vincle que els defineix col·lectivament pel fet d'haver nascut de mans de les mateixes dones. Unes dones que varen saber exercir una professió ancestral, en condicions sovint molt precàries, però amb un reconeixement social a nivell local digne de l'alta tasca que varen desenvolupar.

Rosa Maria Gil Tort

Anàlisi modèlica d'una excavació

MARTÍN MACHÍN, Pau.

Can Barraca. Una necròpolis d'incineració de fa 2.800 anys a Besalú (la Garrotxa).

Ed. Amics de Besalú i el seu Comtat. Besalú, 2006.

Massa sovint les intervencions arqueològiques proporcionen dades molt interessants però que o bé es queden en informes administratius o bé es divulguen de